

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09.03.2004, sp. zn. 21 Cdo 1478/2003, ECLI:CZ:NS:2004:21.CDO.1478.2003.1

Číslo: 76/2006

Právní věta: Z hlediska vzniku nároku na náhradu za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti není rozhodující okolnost, že zaměstnanec v důsledku onemocnění nemocí z povolání splnil předpoklady pro vyměření dávky důchodového zabezpečení (pojištění) - invalidního důchodu; podstatné je, zda nemoc z povolání byla příčinou jeho nezpůsobilosti k soustavné výdělečné činnosti. Vztah příčinné souvislosti mezi škodou na výděлку (jeho poklesem) a nemocí z povolání je vyloučen, jestliže zaměstnanec - i kdyby zde nebylo jeho nemoci z povolání - je od doby poklesu výděлку neschopen soustavné výdělečné činnosti, protože jeho pracovní uplatnění vylučují sama o sobě obecná onemocnění, jimiž rovněž trpí.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.03.2004

Spisová značka: 21 Cdo 1478/2003

Číslo rozhodnutí: 76

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody zaměstnavatelem

Předpisy: § 190 odst. 3 předpisu č. 65/1965Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal (žalobou změněnou se souhlasem odvolacího soudu), aby mu žalovaný zaplatil na náhradě za ztrátu na výděлку za období od 1. 4. 1993 do 30. 4. 1995 částku 88 625 Kč a aby mu od 1. 5. 1995 platil pravidelný měsíční peněžitý důchod ve výši 5406 Kč. Svoji žalobu odůvodnil tím, že u žalovaného byl v pracovním poměru od 1. 6. 1978 do 30. 4. 1992 jako dělník - horník. V roce 1991 byla u něj zjištěna nemoc z povolání a z toho důvodu mu byl od 13. 8. 1991 přiznán plný invalidní důchod. Je přesvědčen, že mu vznikl nárok na náhradu za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti podle ustanovení § 195 zák. práce, avšak jeho zaměstnavatel „tento nárok na odškodnění popírá;“ v souvislosti se zjištěnou nemocí z povolání mu zaplatil pouze jednorázové odškodnění bolestného a ztížení společenského uplatnění.

Okresní soud ve Žďáře nad Sázavou rozsudkem ze dne 28. 1. 1997 žalobu zamítl a rozhodl, že se žalovanému i České republice - Okresnímu soudu ve Žďáře nad Sázavou - náhrada nákladů nepřiznává. Dospěl k závěru, že „je nesporné, že žalobce trpí nemocí z povolání způsobenou plněním pracovních úkolů, a to prací s vibrujícími nástroji u žalovaného.“ V posuzovaném případě však bylo zjištěno, že „invalidita byla nejdříve žalobci přiznána v důsledku obecné choroby, neboť pro tuto byl

rok v pracovní neschopnosti," a že „tato jediná byla důvodem pro vyřazení žalobce z jakékoliv soustavné pracovní činnosti.“ Okolnost, „že následně byla zjištěna nemoc z povolání a invalidita byla dána do souvislosti s touto chorobou, nemá již vliv na nároky žalobce podle § 195 zák. práce, neboť škoda na ztrátě na výdělku již nemůže být v příčinné souvislosti s prací u žalovaného, když k poklesu došlo v důsledku obecné choroby.“

K odvolání žalobce Krajský soud v Brně usnesením ze dne 7. 6. 1999 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud vyslovil souhlas se soudem prvního stupně, že žalobce pracoval naposledy za podmínek, za kterých vzniká nemoc z povolání u žalovaného, avšak dovodil, že s ohledem na skutečnost, že celkový zdravotní stav žalobce v období před přiznáním plné invalidity ovlivnilo vedle zjištěné nemoci z povolání i další onemocnění, „zůstalo základní otázkou posouzení, v jakém rozsahu nemoc z povolání ovlivnila při celkovém onemocnění žalobce jeho pracovní způsobilost,“ tedy, „zda újma, jejíž náhrady se žalobce v řízení domáhá, je v příčinné souvislosti se zjištěnou nemocí z povolání.“ Jestliže byl žalobci přiznán v důsledku zjištěné nemoci z povolání plný invalidní důchod, pak tato skutečnost „nic nevypovídá o rozsahu omezení pracovní způsobilosti žalobce právě uvedenou nemocí z povolání.“ „Při souběhu obecných onemocnění a nemoci z povolání, které ovlivňují celkový zdravotní stav a pracovní možnosti zaměstnance, je podle názoru odvolacího soudu rozhodujícím důkazem, na základě kterého lze usoudit, v jakém rozsahu nemoc z povolání ovlivnila při celkovém onemocnění zaměstnance jeho zdravotní způsobilost, znalecký posudek.“ Z tohoto důvodu považoval odvolací soud za potřebné řízení doplnit revizním znaleckým posudkem, ve kterém by se znalec měl vyjádřit, „v jakém rozsahu nemoc z povolání ovlivnila celkové onemocnění žalobce, a posoudit, zda nemoc z povolání či všeobecné onemocnění bylo rozhodujícím činitelem, který omezil pracovní schopnost žalobce a vyloučil ho z pracovní činnosti u žalovaného.“

O k r e s n í s o u d ve Žďáře nad Sázavou po doplnění řízení rozsudkem ze dne 16. 1. 2001 rozhodl, že „nárok žalobce na náhradu mzdy po skončení pracovní neschopnosti z důvodu nemoci z povolání dle § 195 zák. práce je dán,“ a vyslovil, že „po právní moci rozsudku bude soud rozhodovat o výši nároku a nákladech celého řízení.“ Po doplnění řízení dospěl k závěru, že oboustranný syndrom karpálního tunelu jako nemoc z povolání byl rozhodujícím a hlavním činitelem, který vedl u žalobce k zákazu práce horníka v podzemí, a právě tato nemoc žalobce z funkce horníka v podzemí vyloučila a vedla k přiznání plného invalidního důchodu. Z tohoto důvodu má soud za prokázané, že škoda, kterou žalobce na ušlém výdělku utrpěl, je plně v příčinné souvislosti se zjištěnou nemocí z povolání.

K odvolání žalovaného K r a j s k ý s o u d v Brně rozsudkem ze dne 29. 4. 2003 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, vycházející ze zjištění, že „pokud by byl vystaven lékařský posudek o trvalé nezpůsobilosti k práci pro onemocnění chorobou z povolání, tato by sama o sobě vedla k uznání invalidity, neboť posuzovaný je neschopen nadměrně těžké tělesné práce s přetěžováním horních končetin, prochlazením, práce v riziku vibrací.“ „Nemoc z povolání byla rozhodujícím činitelem, který vyloučil žalobce z pracovní činnosti horníka v podzemí, a ve svém konečném důsledku vedla k přiznání plného invalidního důchodu žalobce.“ Z obsahu obou znaleckých posudků sice vyplývá, že žalobce vedle nemoci z povolání trpěl i obecnou chorobou - onemocněním páteře, avšak „jak podle závěrů posudkové komise, tak revizní znalkyně prvotní příčinnou přiznání plného invalidního důchodu byla nemoc z povolání. I když je nepochybné, že obecná choroba ovlivňuje negativně zdravotní stav žalobce, pro posouzení jeho nároku v tomto řízení je rozhodné, že primární příčinou vzniku škody (tj. rozdílu ve výdělku a přiznaném invalidním důchodu) je zjištěná nemoc z povolání.“ Podle názoru odvolacího soudu „není rozhodné, že administrativním pochybením byl žalobci nejdříve přiznán plný invalidní důchod z důvodu obecné choroby a teprve následně bylo toto rozhodnutí změněno s tím, že invalidní důchod žalobci byl přiznán v souvislosti s chorobou z povolání. Obranu žalovaného, že je třeba zjišťovat podíl nemoci z povolání žalobce na jeho pracovní schopnosti s přihlédnutím též k obecným chorobám, považuje odvolací soud za právně bezvýznamnou, když bylo

jednoznačně prokázáno, že bezprostřední příčinou přiznání plné invalidity žalobce byla zjištěná nemoc z povolání.“

V dovolání proti tomuto rozsudku odvolacího soudu žalovaný namítá, že žalobce byl operován na neurochirurgickém oddělení nemocnice v B. na výhřez meziobratlové ploténky, tedy pro obecné onemocnění, a „teprve s odstupem zhruba devíti měsíců po provedení této náročné neurochirurgické operace byla u žalobce zjištěna nemoc z povolání.“ „Samo postižení páteře (následky operace výhřezu meziobratlové ploténky) vedly u žalobce k přiznání plného invalidního důchodu v září roku 1991“ a teprve později se k tomuto obecnému onemocnění přidružila nemoc z povolání jako další důvod k vyřazení z práce v podzemí. Je sice „nepopiratelnou skutečností, že u žalobce existuje nemoc z povolání, leč tato nemoc z povolání nebyla příčinou toho, že byl vyřazen z podzemí.“ Z tohoto důvodu žalovaný dovozoval, že v daném případě není dána příčinná souvislost mezi nemocí z povolání zjištěnou v září 1991 a poklesem na výdělku. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přípustné, přezkoumal věc bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné. Zrušil proto rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu způsobenou nemocí z povolání podle ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce jsou existence nemoci z povolání, vznik škody a příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a vznikem škody. Ke vzniku nároku na náhradu škody je zapotřebí, aby všechny tři tyto předpoklady byly splněny současně; chybí-li kterýkoliv z nich, nárok nevzniká.

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzovaném případě zjištěno, že žalobce pracoval u žalovaného v pracovním poměru od 1. 6. 1978 jako dělník - horník. Od 13. 8. 1990 byl uznán práce neschopným pro výhřez meziobratlové ploténky a dne 28. 1. 1991 byl pro tyto obtíže operován na neurochirurgické klinice fakultní nemocnice U svaté Anny v B.; Posudková komise sociálního zabezpečení OSSZ ve Ž. na svém zasedání konaném dne 10. 9. 1991 uznala žalobce od 13. 8. 1991 plně invalidním pro obecné onemocnění, „protože pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav je neschopen vykonávat jakékoliv soustavné zaměstnání.“ Téhož dne 10. 9. 1991 Oddělení nemocí z povolání v P. vyhotovilo hlášení nemoci z povolání - oboustranného syndromu karpálního tunelu, s datem zjištění dne 29. 7. 1991. Posudková komise sociálního zabezpečení OSSZ ve Ž. na svém zasedání konaném dne 29. 10. 1991 rozhodla, že invalidita žalobce je v souvislosti s chorobou z povolání.

Za tohoto skutkového stavu je pro posouzení věci podstatné, zda ke ztrátě na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (kterou žalobce uplatňuje od 1. 4. 1993) došlo pro nemoc z povolání, nebo zda důvodem ztráty jeho výdělku byla jiná skutečnost, s nemocí z povolání nesouvisející. Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku totiž vzniká jen tehdy, jestliže došlo ke ztrátě na výdělku proto, že žalobce nebyl pro onemocnění chorobou z povolání schopen u žalovaného vykonávat dosavadní práci a že z tohoto důvodu byl nucen zanechat soustavné výdělečné činnosti; byla-li příčinou jeho neschopnosti vykonávat soustavnou výdělečnou činnost jiná skutečnost, odpovědnost za škodu (za ztrátu na výdělku) podle ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce nevzniká.

O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem nemoci z povolání (tj. bez nemoci z povolání by škoda nevznikla tak, jak vznikla). Z hlediska naplnění příčinné souvislosti jako

jednoho z předpokladů odpovědnosti za škodu nemůže stačit pouhé připuštění možnosti vzniku škody v důsledku nemoci z povolání (jejích následků), nýbrž musí být tato příčinná souvislost najisto postavena. Jestliže se u zaměstnance vyskytne současně několik nemocí, které ovlivňují jeho celkový zdravotní stav a pracovní možnosti, jako je tomu v posuzovaném případě, je právně bezvýznamné „posouzení, v jakém rozsahu nemoc z povolání ovlivnila při celkovém onemocnění žalobce jeho pracovní způsobilost,“ neboť rozhodující je, zda nemoc z povolání byla příčinou škody (zda jejím důsledkem byl vznik dílčího škodného nároku) a nebo, zda má škoda podklad v příčinách jiných (jiných „obecných“ onemocněních) s nemocí z povolání nesouvisejících. Nemoc z povolání nemusí být jedinou příčinou vzniku škody; postačí, jde-li o jednu z příčin, avšak příčinu důležitou podstatnou a značnou (srov. rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 1976 pod č. 11, str. 35).

Pro závěr o existenci příčinné souvislosti mezi nemocí z povolání a škodou na výdělku považoval odvolací soud za rozhodující, že „prvotní příčinou přiznání plného invalidního důchodu byla nemoc z povolání,“ resp. že „bezprostřední příčinou přiznání plné invalidity byla zjištěná nemoc z povolání.“ Přitom však náležitě neuvážil, že změna příčin invalidity měla význam jen z hlediska nového vyměření invalidního důchodu. Utrpěl-li totiž poživatel invalidního důchodu pracovní úraz (nemoc z povolání), který by rovněž založil invaliditu, nebo projeví-li se u něho dodatečné souvislosti jeho dříve vzniklé invalidity s pracovním úrazem, považoval se vznik invalidity pro pracovní úraz za nový vznik nároku na důchod (srov. § 36 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení). Uvedené vztaženo na posuzovanou věc znamenalo, že namísto invalidního důchodu, který byl žalobci od 13. 8. 1991 přiznán rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 12. 12. 1991, byl žalobci dalším rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 11. 11. 1992 nově přiznán – rovněž od 13. 8. 1991 – „invalidní úrazový důchod“, k němuž bylo na rozdíl od předcházejícího důchodu přiznáno „zvýšení za pracovní úraz“ o „10 % PMV, tj. 376 měsíčně“.

Se splněním předpokladů pro nové vyměření invalidního důchodu podle ustanovení § 36 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. (tuto úpravu ostatně zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti od 1. 1. 1996, již nepřevzal), však ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce vznik nároku na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nespojuje. Z tohoto hlediska není také podstatné, zda zaměstnanec je či není poživatelem dávky důchodového zabezpečení (pojištění), neboť zohlednění „případného invalidního nebo částečného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu“ může mít význam jen z hlediska stanovení výše nároku (srov. § 195 odst. 1 zák. práce). Protože ke ztrátě na výdělku dochází proto, že pracovní schopnost zaměstnance je snížena (omezena) nebo zanikla, je třeba vždy posoudit, zda příčinou tohoto následku – ztráty (snížení) pracovní schopnosti zaměstnance – je právě nemoc z povolání, řečeno jinak – zda by bez nemoci z povolání škoda na výdělku nevznikla tak, jak vznikla.

V posuzované věci nejde o případ, kde by nemoc z povolání, jako příčina důležitá podstatná a značná, dovršovala celkovou nezpůsobilost žalobce k soustavné výdělečné činnosti, neboť, jak se z dosavadních výsledků dokazování naznačuje, již nemoc z povolání sama o sobě – oboustranný středně těžký syndrom karpálního tunelu – vylučovala žalobce z práce horníka v podzemí a neumožňovala mu ani výkon práce v původní profesi zámečníka. Protože však pracovní způsobilost zaměstnance může být ovlivněna i jeho obecným onemocněním, nelze při posouzení příčiny trvalé nezpůsobilosti žalobce k výkonu soustavné výdělečné činnosti od 1. 4. 1993 (od této doby žalobce náhradu za ztrátu na výdělku požaduje) ponechat stranou zjištění, zda by – jak výše uvedeno – bez nemoci z povolání škoda na výdělku nevznikla tak, jak vznikla. Jestliže totiž zaměstnanec – i kdyby zde nebylo jeho nemoci z povolání – je od doby poklesu výdělku neschopen soustavné výdělečné činnosti, protože jeho pracovní uplatnění vylučují sama o sobě obecná onemocnění, jimiž rovněž trpí, je tím vyloučen vztah příčinné souvislosti mezi škodou na výdělku (jeho poklesem) a nemocí z povolání, neboť škoda na výdělku by zaměstnanci z obecných příčin i tak vznikla.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; Nejvyšší soud jej proto zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.). Protože tyto důvody platí i pro rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil Okresnímu soudu ve Žďáře nad Sázavou k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).